

АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ТА ЗА РУБЕЖЕМ

дослідження даних; постійне та планомірне визначення рівня сформованості вмінь та навичок студентів. Запровадження дослідницьких методів у навчально-виховний процес має важливе значення для професійного становлення та розвитку творчих здібностей майбутніх вчителів біології, їх творчої активності та самостійності.

1. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. / І.Д. Бех: Наукове видання. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
2. Вербицький В. Методичні засади формування

практичного розуму цілеспрямованого учня / В. Вербицький // Позашкільна освіта та виховання. – 2006. – №1. – С. 19 – 22.

3. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст. – К.: Київська правда, 2001. – 24 с.

4. Паламарчук В.Ф. Першоснови педагогічної інноватики / В.Ф. Паламарчук – К.: Освіта України, 2006, – Т. 1. – 420 с.

5. Пилявський Б.Р., Подобівський С.С., Барабаш О.В. Зоологія. Навчально-польовий практикум: Навчальний посібник. / Б.Р. Пилявський, С.С. Подобівський, О.В. Барабаш – Тернопіль: Мандрівець. 2005. – 136 с.

Стаття надійшла до редакції 14.10.2015

УДК 316.354.4

Галина Лещук, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ТА ЗА РУБЕЖЕМ

У статті проаналізовано сучасні тенденції розвитку волонтерства в Україні та за кордоном. Розкрито специфіку волонтерської діяльності у вітчизняних умовах. Здійснено статистичне порівняння поширеності волонтерства у світі. Зроблено висновок про необхідність популяризації участі громадян у благодійних акціях, розширення соціально-демографічного складу волонтерів, підвищення престижу та значимості волонтерства.

Ключові слова: волонтерська діяльність, волонтерство, філантропія, благодійність, доброчинність.
Літ. 7.

Галина Лещук, кандидат педагогических наук, доцент кафедры социальной педагогики и социальной работы Тернопольского национального педагогического университета имени Владимира Гнатюка

АКТУАЛЬНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ВОЛОНТЕРСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УКРАИНЕ И ЗА РУБЕЖОМ

В статье проанализированы современные тенденции развития волонтерства в Украине и за рубежом. Раскрыта специфика волонтерской деятельности в отечественных условиях. Осуществлено статистическое сравнение распространенности волонтерства в мире. Сделан вывод о необходимости популяризации участия граждан в благотворительных акциях, расширения социально-демографического состава волонтеров, повышения престижа и значимости волонтерства.

Ключевые слова: волонтерская деятельность, волонтерство, филантропия, благотворительность.

Halyna Leshchuk, Ph.D (Pedagogy)., Docent of the Social Pedagogy and Social Work Department Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University

CURRENT TRENDS VOLUNTEERING IN UKRAINE AND ABROAD

The article analyzes the current trends volunteering in Ukraine and abroad. The specific volunteer activities in local conditions. Done statistical comparison of prevalence of volunteering in the world. The conclusion about the need to popularize public participation in charity events, widening socio-demographic composition volunteers, raising the prestige and importance of volunteering.

Keywords: volunteering, philanthropy, charity.

Актуальність проблеми. У сучасному світі, який перманентно зазнає стресових впливів, зумовлених економічними, політичними, соціальними трансформаціями суспільства, все більш значущою стає роль тих соціальних інститутів, які здатні пом'якшити негативні прояви

сьогодення. Одним із таких інститутів є інститут волонтерства, поширений у багатьох країнах світу й утверджений як значимий педагогічний і соціальний ресурс розвитку громадянського суспільства оскільки саме волонтерство є одним із ефективних і ресурсно не затратних способів вирішувати як проблеми окремої людини, так і

суспільства в цілому; волонтерство часто є джерелом продукування інноваційних і нестандартних підходів до вирішення проблем, які в силу свого ускладнення не піддаються впливу традиційних технологій розв'язання; волонтерство посилює соціальну активність і значимість кожної людини, акумулює її сили для вирішення власних життєвих труднощів і допомоги іншим.

Аналіз основних публікацій. Дослідженню специфіки та змісту волонтерської діяльності в Україні та світі присвячені чимало наукових праць. Обґрунтування засад здійснення волонтерської роботи представлено у публікаціях А. Капської, О. Любарської, В. Назарука; В. Петрович, Г. Лактіонова, С. Харченко досліджували роль волонтерства як складової соціально-педагогічної роботи з молоддю; у працях О. Безпалько, Р. Вайноли, розкрито технології залучення та підготовки молоді до волонтерської діяльності; О. Кузьменко, Н. Романовою, С. Толстоуховою визначено особливості роботи волонтерів у структурі соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; З. Бондаренко досліджено особливості організації волонтерської роботи майбутніх соціальних педагогів в умовах вищого навчального закладу; у публікаціях Т. Лях, Л. Міщенко представлено класифікацію волонтерських груп, розкрито напрями та зміст роботи волонтерів, здійснено аналіз особливостей соціально-педагогічної роботи студентських волонтерських груп; Н. Романова, Н. Трубікова вивчали мотиваційну складову участі громадян у волонтерській діяльності.

Мета статті полягає у спробі узагальненого аналізу сучасних тенденцій розвитку волонтерства у вітчизняному та світовому масштабах.

Виклад основного матеріалу. Волонтерська діяльність в останні десятиліття значно укріпила свої позиції та набула соціальної підтримки в житті цивілізованих суспільств. Сучасні волонтери розглядають свою діяльність як інструмент соціального, культурного, економічного та культурного розвитку. При цьому особливо підкреслюється, що волонтерство є добровільним вибором, що відображає особисті погляди і позиції, активну участь громадянина в житті соціуму. Така участь має сприяти поліпшенню якості життя, особистому розвитку та поглибленню солідарності людей. Спільна діяльність волонтерів здійснюється, як правило, в рамках різного роду об'єднань та асоціацій, сприяє реалізації основних людських потреб у підтримці й захисті, більш збалансованому

економічному та соціальному розвитку, створенню нових робочих місць і нових професій [1].

Для України, в якій традиції благодійності та філантропізму сягають давніх часів і є невід'ємною складовою національної ментальності та культури, науково та організаційно обґрунтований підхід до волонтерської діяльності все ще знаходиться на стадії становлення й укріплення. Сьогодні наша держава переживає пік громадської активності, коли прагнення безкорисливо допомагати стає не просто трендом, але й стилем життя для багатьох. У країнах Європи подібне явище спостерігалось в 50 – 70-х роках ХХ ст., коли волонтерство набувало поширення на фоні активізації суспільних рухів та посилення соціальної активності громадян.

Останні десятиліття, позначені активним зверненням до вивчення багатого зарубіжного досвіду діяльності у соціальній сфері, стали найбільш активним етапом розвитку волонтерства у новітній історії нашої країни. За цей час добровільний сектор стрімко розвивався насамперед завдяки ініціативам та соціальній активності молоді, яка стала основною рушійною силою волонтерства в Україні. З початку 90-х років ХХ ст. в Україні починає активно розвиватися мережа соціальних служб для молоді, спрямованих на реалізацію державної молодіжної політики в Україні [3]. Саме створення центрів соціальних служб для молоді (нині – центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді) спричинило активний розвиток волонтерського руху.

У світовій та вітчизняній практиці виділяють кілька видів волонтерської діяльності:

1) взаємодопомога або самодопомога (люди займаються волонтерством, щоб допомогти іншим членам своєї ж соціальної групи чи спільноти);

2) благодійність (філантропія), яка передбачає надання послуг, при цьому отримувачем допомоги є не учасник групи, до якої належить волонтер, а третя сторона;

3) участь у процесі управління та самоврядування або вияв громадянського обов'язку (залучення окремих осіб у процес управління – від представництва в дорадчих урядових структурах до участі у місцевих проектах розвитку);

4) просвіта або пропаганда будь-яких питань, що стосуються проблем різних соціальних груп, що передбачає рекламно-інформаційну діяльність та участь у проведенні різноманітних кампаній, збір фінансових засобів та пожертвувань, фандрайзингові акції [6].

Сучасний волонтерський рух в Україні ґрунтується на трьох ключових особливостях благодійницької діяльності, проголошених Міжнародною експертною групою з питань волонтерства та соціального розвитку у 1999 році: неприбутковість, добровільність, корисність, законність, гуманність, спільність інтересів і рівність прав її учасників, гласність, відповідальність, конфіденційність [4].

Українська професійна структура добровольців має спільні риси з американською. Однак соціальна та демографічна структура добровольців в Україні відрізняються. Серед волонтерів домінують люди молодого віку з середнім рівнем освіти і низькими прибутками, у складі волонтерських груп переважно студентська й учнівська молодь.

На Заході давно склалося потужне ідеологічне та фінансове забезпечення різних форм благодійності. Наприклад, за даними ООН, в Англії добровільною допомогою займаються 24% молоді, у Німеччині – 23%. Сьогодні у Франції 19% дорослого населення хоча б раз у житті брали участь у волонтерських акціях. З них 60% регулярно беруть участь у добровольчій роботі, віддаючи їй більше 20 годин на місяць. 46% опитуваних сказали, що вони стали волонтерами, тому що вони відчували в собі велике бажання допомагати іншим. Кожен третій німець є волонтером, присвячуючи роботи в добровольчих асоціаціях, проєктах і групах взаємодопомоги більше 15 годин на місяць [4; 5].

Якщо говорити про види добровольчої активності у більшості країн Європи, то найбільш часто волонтери займаються фандрайзингом (близько 27%). Іншими популярними на Заході видами волонтерства є приготування і роздача їжі (23%), виконання робіт або допомога з транспортуванням (20%), волонтерство у сфері освіти (19%) [5]. Причина настільки розвиненого волонтерського руху за кордоном криється, в тому числі, в культурі та вихованні майбутніх громадян у дусі “сімейного” волонтерства. Часто сімейним людям, яким хотілося б узяти участь у будь-яких добровольчих проєктах, доводиться вибирати між соціальною активністю і дозволами з сім’єю. Позбавити від такої дилеми дозволяє широко поширене на Заході сімейне волонтерство. У США є навіть День сімейного волонтерства (FamilyVolunteer Day), який відзначається в суботу перед Днем подяки. Ця подія не лише об’єднує членів сім’ї, але і дозволяє їм внести спільний внесок у розвиток місцевого співтовариства.

Новим незвичним варіантом добровольчої участі волонтерів є віртуальне, або онлайн-

волонтерство. Воно дає можливість проявити соціальну активність тим, хто не може пожертвувати своїм часом. Це особливо підходить тим, чий професійний досвід або стиль життя пов’язаний з Інтернет-середовищем, а також людям з обмеженими фізичними можливостями. В рамках такої діяльності можлива робота з розробки Інтернет-додатків, створення і модерування сайтів, онлайн спілкування з різними групами людей, в тому числі психологічна допомога, групи підтримки і так далі. Онлайн-волонтерство стає відображенням сучасних реалій інформаційного століття, тому припускає велику сферу діяльності [2].

Велике значення волонтерству приділяється з боку Європейського Союзу. Так, за рішенням Європейської комісії 2011 рік був офіційним Роком Волонтерства в Європі. Це було реакцією на дії європейського громадянського суспільства, яке доводить значущість роботи волонтерів для різних регіонів, країн, націй і Європи в цілому. Не дивно, що в Європі існує цілий ряд успішних міжнародних добровольчих організацій, таких як UNV (United Nations Volunteers), SCI (Service Civil International), NB: World4U, ICYE (International Cultural Youth Exchange), Alliance, CCIVS (Coordinating Committee for International Voluntary Service), AVSO (Association of Voluntary Service Organization). Кожна з названих організацій має власну специфіку та напрямки діяльності.

У п’ятому виданні Світового рейтингу благодійності, який, починаючи з 2009 року публікує британська організація Charities Aid Foundation, містяться дані про благодійність у світі за останні 5 років (з 2009 по 2013 роки). Рівень благодійності країн світу оцінюється за трьома критеріями: грошові пожертвування в благодійні організації, участь громадян у благодійності в ролі волонтерів і надання допомоги нужденним незнайомим людям.

У V світовому рейтингу благодійності, опублікованому у листопаді 2014 року, Україна посідає 103 місце, випереджаючи Росію на 23 позиції, демонструючи відсоток рейтингу благодійності – 23. Це на одну позицію гірше, ніж у минулому рейтингу (102), але все одно значно краще, ніж позиція, з якої стартувала наша країна (153 – передостаннє місце). Україна ділить 103 місце з Беніном, Боснією та Герцеговиною, Естонією та Нагорним Карабахом. За окремими напрямками благодійної діяльності Україна посідає 123 місце – за обсягом пожертв, 43 місце – за обсягом волонтерської роботи, 118 місце – за обсягом безпосередньої допомоги.

Перші місця у V Світовому рейтингу

благодійності займають М'янма, США і Канада, далі розташувалися Ірландія, Нова Зеландія, Австралія, Малайзія, Велика Британія, Шрі-Ланка, Трінідад і Тобаго [7].

У першій двадцятці Світового рейтингу благодійності тільки п'ять країн є членами "великої двадцятки" (G20), яка включає 19 найбільших економік світу і Європейський Союз. Більше того, одинадцять країн з G20 не ввійшли у першу п'ятдесятку рейтингу, а три країни знаходяться за межами його першої сотні. З п'ятнадцяти країн, які продемонстрували найбільш значне зростання показників Світового рейтингу благодійності у 2014 році в порівнянні з середніми даними за п'ять років, тільки одна за класифікацією Світового банку є країною з високим рівнем доходів, що свідчить про те, що для країн з ринковою економікою, що розвивається, до яких належить й Україна, перспективи зростання традицій волонтерської діяльності є кращими [7].

Слід зазначити, що наведені у рейтингу дані не відображають актуальний стан благодійності й волонтерства в Україні, оскільки сьогодні благодійна і волонтерська робота стала частиною буття практично кожного українця, який є небайдужим до соціальної ситуації, яка склалася в нашій державі й ускладнилася за останній рік військовими подіями на Сході.

Висновки. Незважаючи на безумовний прогрес у справі популяризації волонтерства в українському суспільстві, рівень залученості громадян до волонтерської діяльності все ще залишається доволі низьким, волонтерство для українців найчастіше залишається разовою акцією та віддається на відкуп молоді, яка стереотипно сприймається як найбільш мобільна соціальна група, яка до того ж володіє достатнім часовим ресурсом для участі у волонтерських акціях. Волонтерство у західному суспільстві, напроти,

розглядається людьми насамперед з позицій соціальної активності, залученості у соціальне життя; пріоритетності індивідуальних інтересів громадян. В українському волонтерстві наразі мало від істинного філантропізму і занадто чітко проглядаються позиції пошуку взаємовигоди та користі.

1. Вайнілович Н.А. Волонтерський рух у сучасному українському суспільстві: мотиваційний аспект // *Методологія, теорія і практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. – 2010. – № 2. – С. 407 – 410.

2. Волонтерское движение: прошлое и настоящее: учебное пособие [Текст] / Сост. И.А. Потапова, Г.Р. Джумагалиева. – Астрахань: АГУ, Издат. дом "Астраханский университет", 2012. – 68 с.

3. Волонтерство: poradnik для організатора волонтерського руху / О.В. Безпалько, Н.В. Заверико, І.Д. Зверева [та ін.]; уклад. Т.Л. Лях. – К.: ВГЦ "Волонтер", 2001. – 176 с.

4. Загальна декларація волонтерів (витяг) прийнята на XI конгресі Міжнародної асоціації волонтерів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 18.04.2015: – <<http://uavolunteer.org/index/0-9>> – Загол. з екрану. – Мова укр.

5. Кудринская Л.А. Добровольческий труд [Текст]: опыт теоретической реконструкции / Л.А. Кудринская. – М.: Изд-во МГУ. – 2006. – 203 с.

6. Менеджмент волонтерських груп від А до Я: навч.-метод. посібник / За ред. Т.Л. Лях; авт.-кол.: З.П. Бондаренко, Т.В. Журавель, Т.Л. Лях та ін. – К.: Версо-04, 2012. – 288 с.

7. Мировой рейтинг благотворительности 2014. Глобальные тенденции благотворительности (ноябрь 2014). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 11.04.2015: – <http://www.ukraine3000.org.ua/img/forall/mirovoi_reiting_blagotvoritelnosti_2014.pdf> – Загол. з екрану. – Мова рос.

Стаття надійшла до редакції 12.10.2015

"Є діла, які не меркнуть,
Є слава, яка не в'яне,
Є люди, які втілюють у собі
Цілий світ розуму і добра ...".

Народна мудрість

